

De architectuur van Inverdan: spraakmakend en / of trendsettend?

Datum: woensdag 29 oktober 2010, 20:00u

Plaats: Serah Artisan, dam 2 te Zaandam

Discussieleider: Ted van Galen, stedenbouwkundige

Inleiders: Wilfried van Winden, WAM Architecten

Piet Vollaard, architectuurcriticus, - schrijver, architect en eigenaar website Archined

Bezoekers: ca 70

De architectuur in het centrumgebied Inverdan krijgt steeds meer vorm. Het hotel en het stadhuis zijn nu al spraakmakend en krijgen de nodige media-aandacht in binnen- en buitenland. In vakkringen kent deze nieuwe Zaanse architectuur zowel voor- als tegenstanders en vormt inmiddels onderdeel van een nationaal debat over hedendaagse trends en vernieuwing in de architectuur.

Babel zal deze avond een verdieping aanbrenge in het duiden van de Zaanse architectuur. Is Inverdan het begin van een renaissance van de Zaanse architectuur, geënt op de trotse houtbouw van de streek en de genius loci? Of ziet het er naar uit, dat het Zaanse stadscentrum over een aantal jaren wordt beschouwd als een gedateerde modegril? De eerste inleider, Piet Vollaard, plaatst de architectuur van Inverdan binnen een architectuurstroming, waarna Wilfried van Winden dieper ingaat op de architectuur van het, door hem ontworpen, hotel Intel, die behoort tot fusion architectuur. Een door Wilfried van Winden benoemde nieuwe stroming, die hij omschrijft in zijn onlangs verschenen boek, 'Fusion'.

Piet Vollaard toont tijdens zijn presentatie, middels een kort overzicht van de architectuurgeschiedenis van de jaren '50 tot nu aan dat de architectuur van Soeters en Molenaar en Van Winden niet behoort tot het traditionalisme. Dit wordt echter wel beweerd in het boek 'de nieuwe traditie' van Hans Ibelings en Vincent van Rossem, dat eind 2009 is gepubliceerd.

De presentatie van Piet Vollaard is getiteld: "Just What Is It that Makes Today's MODERN Zaandam so Different, so Appealing?" Hiermee verwijst hij naar de tentoonstelling "This is Tomorrow" van Richard Hamilton. Deze tentoonstelling vond in 1956 in Londen plaats. Voor deze tentoonstelling maakte Richard Hamilton een collage waarin de moderne facetten van de jaren'50, middels pop-art, werden getoond in een standaard Amerikaanse woonkamer. Deze facetten van het modernisme en de economische vooruitgang werden in Nederland tijdens de tentoonstelling E55 in Rotterdam tentoongesteld en later op de Wereldexpositie in Brussel(1958).

Het optimisme van de pop-art uit de jaren '50 werd in de architectuur vertegenwoordigd door Venturi met zijn boeken: 'Complexity and Contradiction in Architecture' (1966) en

'*Learning from Las Vegas*' (1972). Een goed voorbeeld is het huis dat hij voor zijn moeder liet bouwen, Vanna Venturi House, Philadelphia, 1963. Op het eerste gezicht lijkt dit een klassiek huis, maar door schaalvergrotingen van de schoorsteen en het raam en het schijn puntdak, maken het interieur uiterst modern. Het behoort tot de categorie '*decorated shed*' zoals hij de casino's in Las Vegas omschrijft in zijn boek. Hierin omschrijft hij twee types iconische gebouwen; '*ducks*' het is dat wat het van buiten lijkt, een hotdog-stand in de vorm van een hotdog. En de '*decorated shed*', een box waar een gevel als het ware voor wordt 'geplakt'. Piet Vollaard geeft aan dat het stadhuis van Soeters een voorbeeld is van een '*duck*', een vergoot Zaanse huis. Ook Hotel Inntel zou gezien kunnen worden als een stapeling van '*ducks*'. En dit zorgt gelijktijdig voor complexiteit en tegenspraak. Wat achter de gevel zit heeft weinig te maken met de gevel, hoogstens een stapeling van kamers, wat een hotel is.

De ideeën van Venturi en de pop-art zijn later benoemd als stroming door Charles Jencks in zijn boek '*The language of Post-Modern Architecture*' (1977). Piet Vollaard vindt het teleurstellend dat post-modernisme zich vooral heeft gefocust op het historiserende deel, terwijl dit boek een veel bredere betekenis geeft aan post-modernisme. Voorbeelden van het post-Modernisme in Nederland zijn schaars, een voorbeeld is het Circustheater in Zandvoort van Soeters (1991).

Naast Venturi is er een tweede lijn, waarin het post-modernisme wordt gekenmerkt, die van Colin Rowe. In zijn de boek '*Collage City*' (1978) wordt ingegaan op het contextualisme, de stad is een collage van fragmenten. Architectuur is niet zo modern als andere kunstvormen, zoals moderne kunst, literatuur en muziek. Architectuur is eerder een collage en een rigide voortzetting van ideeën uit de 19de eeuw. Deze collage en contextualisme is, volgens Piet Vollaard, terug te zien in het masterplan Inverdan. In het boek '*Transparency*' (1971) wordt gesproken over literal- and phenomenal transparency. Bij de eerste term wordt gedoeld op de verschillende lagen transparanties over elkaar, terwijl 'phenomenal' ingewikkelder is. Dit gaat over ruimtelijkheid, dieptewerking en organisatie. In de ontwerpen van Le Corbusier, bijvoorbeeld Villa Stein (1927), zijn zowel verticaal als horizontaal verschillende lagen aan te wijzen, die een dieptewerking met zich meebrengen.

Hotel Inntel is, volgens Piet Vollaard, een Pop-gebouw, een grafische decoratie, een platte collage, maar tegelijkertijd een postmoderne trukendoos, gelaagd, driedimensionaal, 'phenomenal transparency'.

Wilfried van Winden die in diezelfde periode studeerde heeft geen probleem met de term: postmoderne trukendoos. Één van de lessen tijdens hun studie aan de TU in Delft was: "Zorg voor een goedgevulde gereedschapskist."

Als architect van Hotel Inntel begint Wilfried van Winden met een korte introductie over de totstandkoming van het ontwerp en de bouw van Hotel Inntel. De footprint, de hoogte en de uitstraling van het gebouw zijn vooraf vastgelegd in het Masterplan Inverdan en het daarbij behorende beeldkwaliteitplan, waarin wordt gerefereerd naar Zaanse houten huizen. Een hotel is een tijdelijk huis. De juiste plattegrond met de stedenbouwkundige regels, resulteerde in een groot huis met een aantal uitkragingen. Na verschillende collages van, al dan niet repeterende gevels, is er een combinatie uitgekomen van een stapeling en een repetitie; vijf verschillende gevels in vier variërende kleuren. Door de hoekoplossingen is de gevel driedimensionaal geworden. Het blauwe huis is een link naar het schilderij, '*het blauwe huis*' (1871) van Claude Monet, van de Hogendijk 78 in Zaandam.

Wilfried van Winden gaat in zijn tweede deel van zijn inleiding in op Fusion Architecture, een stroming waartoe Hotel Inntel behoort. Hij schreef hierover het boek, 'Fusion', dat enkele dagen voor de discussie is gepresenteerd. Hierin houdt hij een pleidooi voor de diversiteit en de verschillende invloeden van de huidige samenleving. En niet zoals het modernisme, één manier van denken, het uitsluiten. Als voorbeeld wordt een afbeelding van een ontwerp van Victor&Rolf getoond, een moderne interpretatie van een klomp, waar de oude ambacht gecombineerd wordt met de tijd en mode van nu.

Wilfried van Winden omschrijft fusie in zijn boek als volgt: "*Een inventieve menging van identiteiten, het verbinden van heden en verleden en van traditie en vernieuwing, van high en low culture en van romantiek met rationalisme. Verbindingen waarmee ontwerpen worden gemaakt die beantwoorden aan specifieke culturele en lokale gewoonten en wensen.*" Een ander voorbeeld van fusie architectuur is de villa voor een Russische pianiste ontworpen door Piet Blom (1993), die de identiteit van de bewoonster uitstraalt. Hetzelfde geldt voor de woonwijk Le Medie van Geurst & Schulze architecten in Rotterdam. Deze woonwijk ademt een mediterrane sfeer. En voorbeeld van een door Wilfried Van Winden ontworpen woongebouw, is de Oriënt in den Haag. Dit woonblok is speciaal ontworpen voor de Hindoestaanse middenklasse, die een grote bevolkingsgroep vormt in Den Haag. In de architectuur zijn zowel Hindoestaanse ornamenten als Haagse architectuur te herkennen.

Of Hotel Inntel gezien wordt als fusie architectuur, zijn de meningen verdeeld. Volgens Van Winden is het een menging van kenmerken uit het verleden, de Zaanse houtbouw, en het heden. Paul van Hoek, landschapsarchitect, vindt dat het te veel door is geslagen naar het traditionalisme, recht voor z'n raap. Hij vraagt zich af of de fusie hier in balans is. Piet Vollaard geeft ook aan dat dit niet het sterkste voorbeeld van fusie is: "het is een simpele doos met versierde gevels met aardige hoeken, maar geen fusie, meer een grafische gevelcompositie."

Wim Visser vindt Hotel Inntel een 'puisterig gedrocht'. In de beginperiode heeft hij met Soeters en later ook met een medewerker van Molenaar en Van Winden gepraat over de kenmerkende details van de Zaanse houtbouw, zoals windveren en gootontmoetingen. Hier is echter niets meer van terug te zien, het heeft weinig van doen met het Zaanse bouwen. Piet Vollaard reageert hierop dat het meer om een beeldtaal gaat, het logo van Zaandam dan echte Zaanse houtbouw. Door de gekopieerde beelden wordt de beeldcultuur van de Zaanse houtbouw versterkt, aldus Wilfried van Winden. Paul Carree, architect, geeft aan dat er in de geschiedenis van het Zaanse bouwen geen ander gebouw bestaat van 12 verdiepingen hoog, in die zin kan het ook niet nagedaan worden. Wim Visser reageert daarop dat Vereniging Vrienden van het Zaanse huis bezig zijn met het ontwerp van een groot Zaanse huis met de karakteristieke van het verleden.

Opvallend is dat enkele jaren geleden er vele tegenstanders waren voor dit ontwerp en inmiddels de mensen de architectuur begint te waarderen. Ria Steenaart geeft aan dat ze eerst niet zo goed wist wat ze er mee aanmoest, maar inmiddels is het een beeldmerk. Wellicht moet dit beeldmerk nog worden versterkt door deze gevelarchitectuur door te zetten op de gedempte gracht. Ook Dick Hofstra (binnenstadmanagement) is daar voorstander van. Louis Groen (raadslid PvdA) vindt dat de gracht zijn eigen kracht heeft met verschillende tijden en stijlen.

Door zijn unieke uitstraling trekt het nieuwe centrum mensen van buitenaf, zo ook vanavond. Zoals Kees Boonsma het verwoordt, die eerst nog kritisch was op de

architectuur: "Als ik uit het station kom, weet ik; ik ben in Zaandam. Ik weet niet of ik het mooi vind, maar het is wel gedurfd, hier gebeurt iets, ik begin het steeds mooier te vinden." Naast de plaatsing in een stroming en de groeiende waardering voor het centrum, staat vanavond de houdbaarheid ter discussie.

Bibi Terpstra, docent beeldende vormgeving, geeft aan dat we nu nog niet weten wat de houdbaarheid is, de tijd zal het leren. Paul Carree, architect, is van mening dat met de vorderingen van Inverdan Hotel Inntel een minder prominent gebouw zal zijn. Je ziet het nu al na de buiging van de bioscoop, daarin doemt het Hotel op. Dit is ook de inzet geweest van het stedenbouwkundig plan, coulisse-architectuur. De modernistische architectuur mag niet 'leuk' zijn, neem IJburg alles is zwart, hier is veel meer sprake van beeldarchitectuur. Duurzaamheid, heeft volgens Paul Carree, te maken met de aibaarheid en gevoel van detail. Hierin scoort het gebouw hoog. Wilfried van Winden vult hierop aan, dat niet alleen de architectuur maar ook oordeel een houdbaarheid heeft.

Ted van Galen vraagt zich af of het niet mogelijk is om zowel de authentieke Zaanse houtbouw als de beeldkenmerkende architectuur naast elkaar kan bestaan. Rob van Maanen, zelf geen Zaankanter, denkt dat door de Zaanse houtbouw als icoon te gebruiken het als Zaankanter mogelijk voelt dat er iets afgepakt wordt. Het is ook niet zo dat nu de hele Zaanstreek deze architectuur krijgt. In de zaal zijn er geen Zaankanters die dit gevoel delen.

Piet Vollaard geeft aan dat de identiteit van Zaanstad groter is dan alleen de Zaanse huisjes, water en industrie, de volgende stap is de mosterd en de koekjes. Ria Steenaart laat weten dat de Zaanse identiteit een grote rol zal spelen in het jaarthema van volgend jaar.

Het afsluitende woord is aan voormalig wethouder Piet Keizer. Hij vroeg zich, na zijn aantreding als wethouder in 2006, af, waarom hij Inverdan 'mooi' moest vinden. Na een korte uitleg over het masterplan met behulp van een maquette, werd duidelijk dat het geheel goed zat. Hij vergelijkt het masterplan met een vrouw: "Zij kan haar mooie uiterlijk verliezen, maar haar karakter niet. Het stadscentrum van Zaandam wordt een bedevaartsoort voor architectuurliefhebbers."